

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Маргарита Ангелова Стефанова-Бакрачева,
СУ Св. Климент Охридски

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2. Психология, Докторска програма: „Педагогическа и възрастова психология”

Автор: Лазар Стефанов Атмаджов
Тема: Рисково поведение в юношеска възраст
Научен ръководител: доц. д-р Ирена Иванова Левкова

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД21-569 от 16.03.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Рисково поведение в юношеска възраст“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2. Психология, Докторска програма: „Педагогическа и възрастова психология”.

Автор на дисертационния труд е Лазар Стефанов Атмаджов – докторант в задочна форма на обучение към катедра „Психология“ с научен ръководител доц. д-р Ирена Иванова Лекова от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Лазар Стефанов Атмаджов комплект материали на хартиен носител е в съответствие с чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- списък на забелязани цитирания;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Според приложените биографични данни Лазар Атмаджов е завършил бакалавърска програма по Педагогика в ПУ Паисий Хилендарски през 2011 г., след което магистърската програма по Превантивна педагогика, също в ПУ Паисий Хилендарски през 2013 г. През 2022 г. е придобил учителска правоспособност „Учител по философия“ във ВТУ Кирил и Методий. В периода 2019 г. – 2022 г. е докторант по Педагогическа и възрастова психология в ПУ Паисий Хилендарски. От 2012 г. до януари 2022 г. е работил като социален работник в КСУДС – Пловдив, като дейността му е била фокусирана върху работа с малолетни и непълнолетни правонарушители и семейства в развод /

раздяла. От септември 2013 г. до момента участва в тричленна комисия за вземане на решения по отношение на възпитателните мерки на малолетни и непълнолетни участници във възпитателни дела, а от септември 2022 г. до момента работи като учител по философия в ПГТСТ Гоце Делчев – Пловдив.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационният труд е в широката перспектива на рисково поведение в юношеска възраст. Темата безспорно запазва актуалността си, особено предвид динамиката в съвременния контекст, която изправя юношите пред все повече предизвикателства, свързани с достъпността и изобилието на информация и възможности, както и несигурна от гледна точка на стабилните перспективи и избори среда и социални норми, толериращи различни форми на рисково поведение. Докторантът разглежда значението на модела на парентификация, който в допълнение към социалната среда, в която юношите разрешават нормативната си криза, може да затрудни процеса на самоопределяне и изграждане на автономност. Въпросът е особено важен в перспективата на повишен възприеман стрес и различни форми на дезадаптивно поведение.

4. Познаване на проблема

Лазар Ахмаджов познава проявите на дезадаптивно поведение и ролята на родителите като фактор, който може в значителна степен да увеличи вероятната поява на рисково поведение. Той очертава и мястото на раздялата като допълнително фрустриращ аспект. Успява да опише някои от водещите особености на възрастовия етап и да класифицира различните форми на рисково поведение. Представя теорията за привързаността и значението на стила на привързаност в процеса на личностна себерегулация. Прави опит да обхване психосоциалните измерения на периода на юношество и да разгледа това в интегративната взаимовръзка на ролята на семейните отношения, културната рамка и някои индивидуални различия като фактори, обвързани с възможните рискови поведения. Поставя въпроса за парентификацията и разпадането на семействата като затрудняващи процеса на изграждане на идентичността и във връзка с адаптивните и дезадаптивните форми на поведение.

5. Методика на изследването

Дизайнът на изследване е представен без ясен фокус, изследователска рамка и не е аргументиран коректно в изследователски план. Няма ясно формулирани цел, задачи и подкрепени хипотези на изследването. Не е ясно описан подходът за избор на изследвани лица. Не са посочени включените инструменти и тяхната адаптация и няма информация за психометричните качества на използваните инструменти. Не става ясна заявката за използван и създаден авторски въпросник за целите на изследването. По отношение на анализа на данните личи недостатъчна изследователска компетентност: *„Използване на Статистически пакет за социални науки версия IBM SPSS Statistics 21, използва се анализ на фактор на основен компонент с въртене на varimax за определяне на факторната структура и конструктивна валидност на PQ“*. Скалите не са описани като авторство, не са представени преведените айтемите, не е посочен начинът на образуване на скалите, не са представени скалите за отговор. Приложенията, рефериращи към инструментите, са

неинформативни. Към коефициента на надеждност Алфа на Кронбах произволно се добавя „омега надеждност“ и има други неточности. В тази глава, без да е упоменато другаде, се реферира и към скалата за самооценка на Розенберг. Не е ясно и как е въведена променливата училищни постижения и как е използвана. Като цяло остава неясна изследователската концепция на автора, отсъства аргументация за избора на респонденти и използвани методи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд обхваща 241 страници и е структуриран в класическите три глави: теоретична, дизайн на изследването и резултати с увод, заключение, литература и приложения. Резултатите са илюстрирани с 33 таблици, 6 фигури и 18 скали, представени таблично (9) и като диаграми (9). Приложенията са 10. Литературата, номерирана от автора, включва според автора общо 343 източника, от които 24 на кирилица, което не отговаря на реалния брой. Източниците са в разбъркан вид, не са коректно представени и не следват единно библиографско описание. Някои са дублирани, два от тях са посочени по три пъти, което затруднява и проследяването на коректността им (прим. *Jurkovic, G. J., Morrell, R., & Casey, S. (2001a)*). Много от представените в библиографската справка източници отсъстват в текста (*Parentification in the lives of high-profile individuals and their families: A hidden source of strength and distress*); *Zeanah, C. H., & Zeanah, P. D. (1989). Intergenerational transmission of maltreatment: Insights from attachment theory and research. Psychiatry, 52, 177–196*; *Zarczynska-Hyla, J., Zdaniuk, B., Piechnik-Borusowska, J., and Kromolicka, B. (2019). Parentification in the experience of polish adolescents. The role of socio-demographic factors and emotional consequences for parentified youth. New Educ. Rev. 55, 135–146*; *Winton, C. A. (2003). Children as caregivers: Parental and parentified children. Boston, MA: Allyn and Bacon World Bank, World Development Indicators (2019). Rural population (% of total population) – Poland [Data file]. Available at: (Accessed February 04, 2021*; *Wasilewska, M., and Kuleta, M. (2014). “Charakterystyka systemów rodzinnych, w których występuje zjawisko parentyfikacji [Characteristics of family systems in which Parentification occurs]” in Higiena i środowisko a zdrowie człowieka [Hygiene, environment and human’s health]. ed. A. Borzęcki (Lublin: Wyd. Druk Norbertinum), 46–54*; *Toro, R. I., Schofield, T. J., Calderon-Tena, C. O., and Farver, J. M. (2019). Filial responsibilities, familism, and depressive symptoms among Latino young adults. Emerg. Adulthood 7, 370–377*; *Tompkins, T. L. (2007). Parentification and maternal HIV infection: beneficial role or pathological burden. J. Child Fam. Stud. 16, 113–123. doi: 10.1007/s10826-006-9072-7*; *Thomas, M. (1992). Introduction to marital and family therapy. New Jersey: Prentice Hall*; *Schwarzer, R. (2008). Modeling health behavior change: How to predict and modify the adoption and maintenance of health behaviors. Applied Psychology, 57 (1), 1–29, вероятно и други*). В текста има източници, които не са посочени в библиографията (*Schwarzer, 1997, p. 44*) и мн. други. От повторени 2/3 пъти са: *Aldridge, J., & Becker, S. (1993). Punishing children for caring: the hidden cost of young carers. Children & Society, 7(4), 376–387*. *Haxhe, S. (2016). Parentification and related processes: distinction and implications for clinical practice. Journal of Family Psychotherapy, 27(3), 185–199*; *Haxhe, S. (2016). Parentification and related processes: distinction and implications for clinical practice. J. Fam. Psychother. 27, 185–199. doi: 10.1080/08975353.2016.1199768*; фигурира два пъти, но не и в текста. Извадени са 21 дублирани източници, вероятно има още редица несъответствия. Това намалява посочения от автора брой източници от 343 освен с 30-те посочени тук несъответствия, без да дава

точен брой, което изисква още много работа за проверка. Дублирани източници: Baron, R. M., and Kenny, D. A. (1986). *The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic and statistical considerations*. *J. Pers. Soc. Psychol.* 51, 1173–1182. doi: 10.1037/0022-3514.51.6.1173; Boszormenyi-Nagy, I., & Spark, G. (1973). *Invisible loyalties: reciprocity in intergenerational family therapy*. New York, NY: Harper and Row; Carroll, J. J., & Robinson, B. E. (2000). *Depression and parentification among adults as related to parental workaholism and alcoholism*. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 8, 360–367; Chase, N. (1999). *An overview of theory, research, and societal issues*. In N. Chase (Ed.), *Burdened children* (pp. 3–33). New York, NY: Guilford; Chase, N. D., Deming, M. P., & Wells, M. C. (1998). *Parentification, parental alcoholism, and academic status among young adults*. *American Journal of Family Therapy*, 26(2), 105–114; Fitzgerald, M.M., Schneider, R.A., Salstrom, S., Zinzow, H.M., Jackson, J., Fossel, R.V., 2008. *Child sexual abuse, early family risk, and childhood parentification : Pathways to current psychosocial adjustment*. *Journal of Family Psychology*, 22, 2, 320-324; Haxhe, S. (2016). *Parentification and related processes: distinction and implications for clinical practice*. *J. Fam. Psychother.* 27, 185–199. doi: 10.1080/08975353.2016.1199768; Hooper, L. M. (2009). *Parentification inventory* (Available from L. M. Hooper, 108 Schindler Education Center, 50614–0410). Cedar Falls, IA: University of Northern Iowa; Hooper, L. M. (2009). *Parentification inventory* (Available from L. M. Hooper, Department of Educational Studies in Psychology, Research Methodology, and Counseling, The University of Alabama, Tuscaloosa, AL 35487); Hooper, L. M. (2014). *Assessing parentification in South American college students: a factor analytic study of a Spanish version of the parentification inventory*. *J. Multicult. Couns. Dev.* 42, 93–106; Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). *Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives*. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1–55; Hu, L., and Bentler, P. M. (1999). *Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives*. *Struct. Equ. Model.* 6, 1–55. doi: 10.1080/10705519909540118; Konarski, R. (2010). *Modele równań strukturalnych. Teoria i praktyka [structural equation modelling. Theory and practice]*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN; Mika, P., Bergner, R.M., Baum, M.C., 1987. *The development of a scale for the assessment of parentification*. *Family Therapy*, 14, 3, 229-235; Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press; Peris, T. S., Goeke-Morey, M. C., Cummings, E. M., & Emery, R. E. (2008). *Marital conflict and support seeking by parents in adolescence: empirical support for the parentification construct*. *Journal of Family Psychology*, 22(4), 633–642; Schier, K. (2014). *Dorośle dzieci. Psychologiczna problematyka odwrócenia ról w rodzinie [adult children. Psychological aspects of reversing roles in the family]*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR; Walker, J.P., Lee, R.E., 1998. *Uncovering strengths of children of alcoholic parents*. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 20, 4, 521-538.; Wallerstein, J.S., 1985. *The overburdened child : Some long-term consequences of divorce*. *Social Work*, 30, 2, 116-123.; Wallerstein, S. S. (1985). *The overburdened child: Some long-term consequences of divorce*. *Social Work*, 30, 116–123.; Wells, M., Jones, R., 2000. *Childhood parentification and shame-proneness: A preliminary study*. *American Journal of Family Therapy*, 28, 1, 19-27.

Параграфите в първа глава нямат номерация, много от тях са по 1 страница и не са съдържателно обобщени. В трета глава не са разграничени параграфи.

В първа глава литературният обзор обхваща въпроса за привързаността, рисковото поведение и формите на проявление в юношеска възраст. Представени са подходите към обяснение на факторите, обуславящи рисковото поведение, като те са относително разграничени на средови, семейни и личностни. Има пропуски и неточности в разграничаването на приноса на Джон Боулби, Мери Ейнсуърт, което се смесва с имената Мишел Деладж и Стефано Цирило, без да е направено разграничаване, включително позоваване към последните. Това се отнася и за привързаността, който не е съдържателно структуриран. Като цяло изложението е разпокъсано, няма съдържателни фокуси, намесват се множество линии, няма аргументация и изведена авторска позиция. Не става ясно защо е включен етапът на младостта, какво е мястото на цитирания германски закон за защита на младежта и каква е връзката му с изследването на автора. Предвид професионалната ангажираност това е и въпрос към автора, защо няма препратка към наши нормативни документи. На фона на огромното количество литература по темата и за юношеството, и за рисковото поведение остава странен изборът, който е направил автора и се ограничава до подбрани на случаен принцип източници. Това е общото впечатление за целия текст, който не е структуриран и няма съдържателни акценти. Това се отнася и за родителството, и за парентификацията. Втора глава описва целта, задачите, методите на изследване и изследваните лица. Трета глава съдържа резултатите. Не е ясен изборът на сценарии и прилагане на закона на Бенфорд и защо докторантът намира това за целесъобразно. Не са ясни и не носят информация представените таблици със стойности. Номерацията на таблиците е произволна, след 14.3 напр. следва таблица 17. Таблица 17 е озаглавена *Коефициенти на потенциални извършители на престъпления*, като не става ясно каква информация е използвана и на каква база и как са получени посочените коефициенти, нито е заложена тяхната цел и приложимост освен общата заявка за 4-годишна прогноза за противообществените прояви. Ако се приеме прогнозата за точна какво предлага авторът да се направи на тази база? Как методът на стресиране, приложим основно в икономическите изследвания, благоприятства работата с малолетни и непълнолетни? Какво е съдържанието на неномерираната таблица „регресивен анализ на въпросника FRA“? Какво разбира авторът под „методология на извадката за регресия“ и е основание за извеждане на отделни редове на коефициентите? Какво има предвид под неозаглавената фиг. 1? Какво има предвид в опита за факторен анализ на с. 137 и посочване на свеждането на скалата за отговор от 3 на 3 възможни отговора? Няма представена обработка и съответно, анализ на данните, сериозни пропуски и разминавания между неинформативни таблици и фигури, което показва непознаване на методите за обработка на данните и води до хаотично поставени цифри и текст. Не е ясно на каква база са изведени (и от кого) 19-те точки, обозначени като „част от идентифицираните рискове или рискови поведения в юношеството“.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Авторът е извел 11 приноса, които не са аргументирани. В тях се посочва прогнозиране на тенденции по отношение на рисковото поведение сред юношите в България, създаване на унифициран въпросник (няма такъв принос), създаване на математически модел, целящ прогнозиране темпа на нарастване на детското рисково поведение за всяка група юноши на възраст 13-15, 16-18

(необоснован и неясен), анализ на исторически данни от НСИ, касаещи детската престъпност в периода 2019-2021 год. (няма такъв принос), стресиране и калибриране на данните от модела, изведени конкретни стойности за реален ръст на нарастване за брой души, които биха попаднали в групата на малолетни и непълнолетни рискови действия (няма такъв принос и целта не е обоснована), обогатяване на българската научна литература с превод на специфичната информация, относно процеса на парентификация (не е изпълнено), въвеждан на някои понятия, които описват конкретни процеси: „временна скрита родителска неспособност“, „погрешно насочване“, „емоционално активиране“, „родителско самоотчуждение“ и др., описване и наименоване на различните видове парентификация (които са отдавна описани в литературата, а самите предлагани термини не са приносни и са спорни), още веднъж споменато създаване на въпросник за преценка и оценка на влиянието на парентификацията върху проявата на рисково поведение в юношеска възраст FRA (Family Relationships Assessment) (няма авторски въпросник, отсъства и адаптация на съществуващите използвани скали, няма изведен и аргументиран модел, както и исторически анализ) и съвсем извън темата като последен принос се посочва, че е стартирана работа по създаването на сборник с казуси в подкрепа на учителите по философия за 8-ми клас предвид факта, че учебното съдържание в посоченият клас е психологически насочено. Всички тези приноси звучат нецелесобразно и неиздържано и не могат да бъдат приети в този вид. Може да се изведе теоретичен и емпиричен принос, както и такъв с приложна насоченост на базата на теоретичния обзор и проведено изследване, които обаче да бъдат аргументирани и коректни.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантът е представил 8 публикации по темата на дисертационното изследване, всички са самостоятелни и излезли от печат и са от периода 2019-2021 г.

9. Лично участие на докторанта

Имам основания да приема, че получените резултати и формулираните приноси са лично изцяло дело на докторанта.

10. Автореферат

Авторефератът отразява съдържанието на дисертационното изследване.

11. Критични забележки и препоръки

Самото заглавие на дисертационния труд е прекалено общо, което предполага обхващане на цялото поле на рисково поведение при положение, че няма стесняване на изследователското поле и в текста. Няма изведена концепция за парентификацията (и аналогичните модели в системната перспектива) и каква е връзката с рисковото поведение в юношеска възраст, което се определя от редица възможни фактори и извеждането на директна връзка изисква прецизен дизайн и провеждане на изследването. Тук остава и въпросът как може да бъде измерена парентификацията и се изпълнява заявката за прогностична стойност в срезово изследване. Не е дадена коректна периодизация и не е избрана работна такава. Произволно се използват взаимозаменяемо термините юноша, тийнейджър, подрастващ. Не са подкрепени и аргументирани с посочени концепции изложените твърдения на

докторанта, сред много от които може да се посочи „...инфантилизмът се превръща в характерна черта на социално-психологическия портрет на по-младото поколение“.

Още в увода са изложени декларативни твърдения, които не са аргументирани и не става ясно дали са собствени и на каква база са изведени. Няма разграничение между характеристиките на нормативната криза и как се внася разграничението, свързано с парентификацията. Смесва се съдържателно, въпреки акцента, поставян на места в текста, има ли или не според автора разлика между пълни и непълни семейства и проявите на парентификация. Не става ясно какво точно рисково поведение изследва докторантът. Представени са 6 цели на изследването вместо една. На практика те имат функцията на задачи, но не са формулирани като такива. Теоретичният модел на парентификация например личен ли е, не става ясно какъв асравнителен анализ има за цел да прави докторантът, а задачи 5 и 6 „*Да се определят основните методи и форми на социално – психологическа подкрепа за родители, поставили децата си в нехарактерна за тях роля, позиция, очаквания и дейности; са се обобщят и определят процеси, касаещи широк кръг от взаимоотношенията родител – дете*„ не са съдържателно формулирани. Посоченото по отношение на модела „*Предложеният модел да даде възможност за практическо приложение и да бъде в отговор на съществуващата необходимост от инструментариум за управление на риска при юноши в ситуация на парентификация*“ поставя въпрос как смята авторът, че може да се осъществи това. Какво разбора авторът под „*социално-психологическа структура и видове взаимоотношения родител-дете в процеса на парентификация*“? Хипотезите предполагаемо са конфирматорни, но не се посочва на каква база са изведени. По-важното е, че те предполагат дългосрочно изследване, за да бъдат потвърдени или отхвърлени. Какво се има предвид под представената „*задача на модела*“? Как смята докторантът, че може да се потвърди зависимостта между родителските модели и юношеската тенденция към поемане на риск? Особено като директна зависимост извън възрастовата специфика и ефект на контекста?

Методологията не е коректно формулирана. Не може да има претенция за представителност на извадката, което е посочено. Не се тестват както е посочено „*модели на въпросници*“. Не са описани коректно инструментите и подходът към набиране на изследвани лица. Не става ясно какво е използвал, как и по какъв начин е адаптирал докторантът за целите на изследване. Абсолютно неясно остава защо инструментът, за който е посочено, че е „сздаден за целите на научния труд“, е озаглавен Family Relationships Assessment и кои скали точно включва. По отношение на обработването на данни проличава липса на достатъчна компетентност и аргументация в избора, посочват се математически модел, закон на Бенфорд и „*регресионен анализ статистически проверен със софтуер SPSS*“.

Не става ясно при заявена целева група юноши защо са изследвани 143 студенти на значително по-висока възраст, какъв е подробният тестови файл с разяснение и защо им е предоставен. Защо с различни инструменти са изследвани различни групи и как това се интегрира в общи изводи. „*Мярката за агресия*“ и други подобни фрази един от машинните преводи на скала ли означава. Посочено е, че „*мярката*“ е попълнена от 117 „*деца*“ на възраст 13-16 г и явно и родителите им. Липсва информация за скалите, защо са избрани, чие е авторството и какви са резултатите от използването им, т.е. психометричните

им характеристики, за да бъдат допустими за анализ на получените резултати. Съобщава се за други 218 юноши, които „се самоопределят като дванадесетокласници“?. Да изясни докторантът какви в крайна сметка лица са изследвани, както и с какви инструменти. На места са посочени 3, на други 2 инструмента и изобщо не става ясно какви инструменти са използвани. Има разделяне на 2 групи, на 13-15 и 16-18 г., без да е аргументирана собствената позиция за очаквана зрялост. За какъв математически модел говори авторът и какво обуславя подобна необходимост предвид утвърдените изследователски методи? И какво точно се има предвид под „*Моделът дава данни за развитие в 4-годишен период напред*“? Защо има споменати културни стигми при положение, че те не са част от изследването? Всички приведени примери са ясни от консултативна и терапевтична гледна точка, но не отговарят на изискванията за поместването им в научно изследване без аргументация.

Текстът не е структуриран ясно, не са изведени фокуси и липсва аргументация. Произволно са комбинирани изречения, които правят абсолютно необоснована позицията, но освен, че затрудняват читателя, оставят неясна целта на автора. Един от многото примери за това е „*Дейностите по поемане на риск са приемлива и необходима част от юношеството, поради повишената неврологична пластичност на мозъка, която го прави особено гъвкав и реагиращ на преживявания, както и целта на развитието на такива дейности за подготовка на младежта за зряла възраст. Следователно „прекратяването на риска“ е приложимо в повечето случаи за онези нездравословни рискови поведения (напр. злоупотреба с вещества, незащитена сексуална активност), които могат да доведат до отрицателни здравни резултати (напр. заболявания, нежелана бременност, полово предавани инфекции). Настоящото проучване на рисковото поведение на младите хора не отразява опита на подрастващите извън училище (напр. отпаднали, бездомни), много от които са по-склонни да се ангажират или са участвали в нездравословно рисково поведение*“ (с. 119). Възможно е да има някаква логика, но тя не личи в текста. Това се отнася и за *Текущото изчисление е реализирано със Закона на Бенфорд (Закон на Бенфорд. Capital.bg. 2007-05-15).*“ на с. 120. За сметка на това се посочва, че регресионният анализ не дава информация за причините и че извежда най-често даваните еднакви отговори. Тези слабости в подготовката трябва да бъдат преодолени, ако докторантът смята да извършва изследователска дейност в бъдеще.

12. Лични впечатления

Личните ми впечатления са базирани единствено на представените за рецензиране материали. От представеното изследване и биографична справка личи, че докторантът е ориентиран повече към практиката и по-малко към изследователската дейност. Изборът на тема на дисертационното изследване е обвързан с професионалната реализация.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Нямам препоръки за бъдещо използване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд е изготвен в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ),

Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали отговарят на изискванията на Факултета по Педагогика, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантът е провел самостоятелно изследване и може да му бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2. Психология, Докторска програма: „Педагогическа и възрастова психология“.

03.05.2023 г.

Рецензент:

проф. д-р Маргарита Бакрачева